

Er is geen WEG naar vrede, VREDE is de weg.
Het vredes-engagement van Thomas Merton en Henri Nouwen.

door Jurjen Beumer

Thomas Merton en Henri Nouwen zijn spirituele leiders die na hun dood nog steeds grote invloed hebben. Hoewel ze beide van Europese komaf waren, de een uit Frankrijk en de ander uit Nederland, kwamen ze in de VS tot volle ontplooiing. Merton in een trappistenklooster en Nouwen op verschillende universiteiten, tot en met zijn laatste periode bij de Ark-beweging van Jean Vanier. Hun beider kenmerk: een intiem leven met de Schepper en een sterke verbondenheid met het politiek-maatschappelijke leven van hun tijd.

Lopen voor de vrede

Thomas Merton leefde van 1915 tot 1968. Bij hem zien we vooral de strijd tegen de kernbewapening, de rassenkwestie en het verzet tegen de oorlog in Vietnam centraal staan. Wat Merton nóg actueel maakt is zijn intense bemoeienis met de andere godsdiensten, met het Hindoeïsme, het Boeddhisme en de Islam. Henri Nouwen leefde later in de 20ste eeuw, van 1932 tot 1996. Hij neemt de politieke thema's van Merton zeker mee in zijn spiritualiteit, maar 'krijgt' er de hete thema's van dat moment bij, vooral de inzet voor het door de VS uitgebuite Latijns Amerika. Nouwen heeft een korte periode in Peru gewerkt. Later is hij nauw betrokken bij mensen die aids hebben. De beide mannen hebben elkaar slechts één keer ontmoet. Nouwen stelde al in 1970 een kleine bloemlezing van het werk van Merton samen, *Thomas Merton, Contemplative Critic*. Bij het schrijven van mijn biografie over Henri Nouwen (*Onrustig zoeken naar God*) ontdekte ik een grote verwantschap tussen beide Noordamerikaanse mystici. Nouwen heeft diep geadm in leven en werk van Merton. Zonder de invloed van Merton zou m.i. de maatschappij-betrokken kant van Nouwen onderbelicht gebleven zijn. Merton dwong Nouwen als het ware om vanuit de contemplatie, het stille schouwen van God, de wereld in te trekken. Zoals Merton dat zelf deed in zijn stellingname tegen de kernbewapening. Vlijmscherp kon hij schrijven, maar altijd inclusief, vanuit het menselijk hart dat bezet is geraakt door oorlog en onrecht. 'Ik ben geroepen een verlaten gebied van het menselijk hart te verkennen ...' (*Wegen naar het paradijs*, Tielt 2001, item 18/11)

Waar zijn de velen?

Ik ben blij dat voor de Nederlandse lezers eindelijk *The road to peace* van Nouwen is vertaald (*De weg naar vrede*, Tielt 2004). In dit boek staan Nouwen's opstellen over maatschappelijk engagement bij elkaar. Wat mij betreft klopt hier het hart van zijn spiritualiteit. Hoe hij in 1965 met Martin Luther King de befaamde 'Mars van Selma naar Montgomery' meeloopt. Hij bekent heel eerlijk: 'Ik houd niet van demonstraties, ik heb nooit veel opgehad met de wandelaars in de straten van Londen en Amsterdam die met grote borden tegen de atoombewapening protesteerden. Maar nu leek het anders. Slapen, eten en werken werden moeilijkheden. Slechts de vraag bleef wroeten: Waarom ben je niet in Selma?' (p.101) Kort daarop loopt hij opnieuw met de treurende mee na de moord op Martin Luther King in 1968. Dit is misschien wel de meest indrukwekkende wandeltocht ooit gehouden. Al die duizenden die er waren hadden al zo vaak gedemonstreerd voor een vreedzame wereld. 'Marsen door steden, marsen door het land, marsen over hoofd- en zijwegen. Marsen door de woestijn naar Jeruzalem, naar de top van de berg, naar het beloofde land. "Wij gaan lopen als de Geest zegt: Lopen! zongen we. Als de Geest zegt: Lopen, dan gaan we lopen. Ja, Ja." ' (p.133) Ik voel opwindning als ik deze teksten lees. Ik zie ons nog gaan naar Amsterdam en Den Haag in 1981 en 1983. Is het niet te stil geworden op onze pleinen en in onze straten? Lopen we nog wel? Staan onze voeten nog wel gericht op de weg naar de vrede? Waar zijn de velen? Meer dan ooit is het nodig dat het onrecht, het onfatsoen en de onvrede van onze samenleving wordt weggelopen door vreedzame voeten. Er is geen weg naar vrede, vrede is de weg.

Onze voeten trainen

Zowel Merton als Nouwen benadrukken in hun spirituele visie op de samenleving dat de vijand tegen wie je vecht of het onrecht dat je aanklaagt ook bezit van jou zelf kan nemen. Of dat je misschien wel bent gaan lopen en demonstreren vanwege je eigen frustraties. Daarom is het belangrijk, zeggen ze, dat de *actie* altijd de *contemplatie* met zich meedraagt en andersom, dat contemplatie zonder actie een loze vroomheid oplevert. In een artikel uit 1978 over Merton schrijft Nouwen: 'Waarom moeten we dan actie voeren in de vredesbeweging? Opdat we de bron van het geweld zullen ontdekken in ons eigen hart. Waarom actie voeren om de honger te verlichten? Opdat we onze eigen hebzucht zullen ontmaskeren. (...) Merton heeft eens aan een vriend geschreven. "De echte hoop berust niet op iets wat we denken te kunnen doen, maar op God die er op een of andere manier voor ons onzichtbare manier iets goeds van maakt."' (p.220)

Deze vredes-spiritualiteit traint de voeten. Tijdens het lopen wordt de woede om onrecht en oorlog omgezet in creativiteit. We bedenken van alles om anderen te mobiliseren en om zelf niet te versagen. Wie wandelt voelt de hoop van binnenuit omhoog komen. Wie samen met anderen wandelt op de weg van de vrede ervaart opeens: 'Brandde ons hart niet toen Hij onderweg met ons sprak en de Schriften voor ons ontsloot? (Lucas 24,33)'

Lopen om te aarden

Nouwen was zelf niet zo'n wandelaar. Van Merton weet ik het niet, bij hem lees ik wel prachtige beschrijvingen over de natuur. Hij zal misschien veel in de natuur gewandeld hebben. Voorop een klein boekje van Nouwen, *Walk with Jesus*, uit 1990, staat op het kaft een voet met een sandaal afgebeeld. Het boekje bevat meditaties over de kruiswegstaties met afbeeldingen, de blote voet met sandaal op het kaft is er een van. Jezus wandelde en liep veel. 'Jezus wandelde van dorp naar dorp. Tijdens het lopen ontmoet hij de armen. (...) De arme, die loopt op onze wegen, door de woestijn en op al die hopeloze plekken van onze wereld, roept mij op tot nederigheid. In het Engels 'humility', en dat is afgeleid van het Latijnse humus, hetgeen aarde of grond betekent. Ik moet dichtbij de aarde en de grond blijven.' Wandelen met Jezus loopt parallel met het samen oplopen met de armen. 'Maar wat betekent het om met de armen te wandelen? Het betekent dat ik mijn eigen armoede herken: mijn diepe innerlijke gebrokenheid, mijn vermoeidheid, mijn onmacht en mijn sterfelijkheid. Het is dáár dat ik verbonden ben met de aarde, dáár dat ik werkelijk nederig ben. Ja, het is vanuit die innerlijke plek dat ik solidariteit ervaar met alle mensen die op deze aarde lopen om te ontdekken dat ook ik geliefd ben als een zeer breekbaar én kostbaar persoon.' (p.4,5)

Zo lopen we, dag in dag uit, om te aarden. Om steeds weer te aarden op onze kwetsbare aarde. Om te hoop te lopen tegen armoede en oorlog. Onze wandelmars slaagt als we onze burgerrechten ontvangen uit het huis van de Eeuwige.

dr. Jurjen Beumer is diaconaal predikant en directeur van Stem in de Stad, een oecumenisch diaconaal centrum in Haarlem. Tevens is hij auteur van een groot aantal boeken over spiritualiteit en sociaal engagement.